

PAGINI LITERARE

Din „Album du Siège“

Honoré Daumier „Moștenirea“.

10 JUN 1973

PAGINI LITERARE

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE DOUĂ ORI PE LUNĂ.

ABONAMENTUL: PE UN AN 20 COR.
PE 1/2 AN 10 COR.

PENTRU ROMÂNIA ȘI STRĂINĂTATE:
PE UN AN 24 COR.
PE 1/2 AN 12 COR.

REDACTOR:

VICTOR STANCIU.

REDACTIA: ARAD, STRADA TELEKY
NUMĂRUL 27-28.

ADMINISTRAȚIA: „PAGINI LITERARE”
ARAD, STRADA ZRI-
NYI NUMĂRUL 1A.

O rectificare și o propunere.

În iarna anului 1874—5 eram împreună cu dascălul meu Georgian în capitula Franței. După ce isprăvisem cu studii volumului prețios de „Poezii populare ale Românilor” culese de poetul V. Alecsandri, s'a născut și în mine dorința fierbinte, să pot culege și tipări mărgăritare la fel cu cele adunate și date la iveală de poetul român. Deste un an și jumătate, va să zică în vacanțele anului 1876, era să petrec câteva săptămâni în Blaj și în visurile mele vedeam rezultatul acestei călătorii: o traistă ficsită de basme, cântece, proverbe, snoave etc. Însă de astădată optimismul meu a dat greș, căci în toată vremea petrecerii la Blaj nu mi s'a dat prilej, să fi cules o singură poezie, un singur basm. Să spun adevărul, nici nu căutam după un asemenea prilej, îndeletnicindu-mă zile întregi cu studiul cărților de toate felurile din biblioteca bogată a directorului de atunci al gimnaziului din Blaj, Ioan M. Moldovanu.

Cu toate acestea din petrecerea mea la Blaj a ieșit un volum destul de gros de „Doine și strigături din Ardeal”, care în anul 1885 s'a tipărit de către Academia Română, și mai târziu în ediție populară de către Al. Ciurcu din Brașov. Cei cari au citit prefața acestor edițiuni știu, cum stă treaba cu aceste poezii: la îndemnul profesorului Moldovanu, școlarii gimnaziului s'au pus de au cules o sumedenie de poezii populare de toate felurile, cari s'au pus la îndemână prietenului meu A. Bârseanu și a mea, ca să înjghebăm din ele o colecțiune în felul colecțiunei poetului V. Alecsandri, adăugând eu un glosar complet român-francez. Astfel dorința mea s'a

împlinit măcar în parte, rămânca numai să pot culege odată în vieță vreo câteva din asemenea roade ale poporului român deadreptal, din chiar gura celor ce le-ar cânta. A venit în sfârșit și ziua aceasta mult

dorită. Dar, lucru nostim, aceasta nu mi-s'a întâmplat, când mă găsiam în părțile locuite de Români, ci la noi, în Țara Cehului, și nu acuma, în vremea războiului mondial.

Iată cum: Acum 5—6 ani în partea locului de unde mă trag, ne-am pomenit cu câțiva țărani români, cari veniau să cumpere prune la noi, în Țara Cehului.

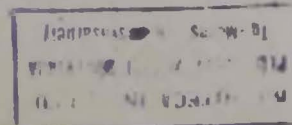
Abia aflasem despre aceasta, nu mai aveam astămpăr, îndată plecai acolo cu trenul, dorind să știu dacă lucrul este adevărat. Văzând că nu m'au mințit, i-am poftit în chiar ziua următoare, Dumineca, să vie într'un restaurant aproape de gară, unde pe la 9 1/2 dimineața am sosit și eu cu trenul. Iată-mă deci așezat în mijlocul unor flăcăi și bărbați români neaoși: Petre Ignat, Simion Șerban, Toder Bere și Ioan Torje, veniți, dacă nu mă înșel, din Sebeș. Înainte de toate li-s'a pregătit Românașilor mei o sme-

rită gustare, apoi pusei de s'au adus câteva butelii de vin, căci bine a zis cine a zis: Băutura e ce e, mâncarea e o fudulie, și atunci să fi văzut cum s'au pus pe cântat, de răsunau fereștile și se minunau cei de față, cari aflând despre cele plănuite, au venit să asculte și ei cum sună viersul românesc.

Din cele auzite am însemnat câteva viersuri, din cari pun aici trei, unul mai lung și două mai scurte, nesinchisindu-mă, deocamdată, dacă s'au mai tipărit undeva sau ba.

Dr. Ioan Urban Iarnik.

I.

Colo jos între hotară
Este-un nuc cu frunza rară;
Colo jos pe la trupină
Este-o pasere străină.
Da' pasere ce te cânti?
— Cum, Doamne nu m'oiu cânta,
Când mi-a murit măicuța,
Și tătuța mi-e 'nsurat,
Rea moștehe mi-a luat.
Când pune cina pe masă,
Mă luai plângând în casă,
Mă dusei pe-o ulicioară
C'un puiuț străin de cioară.

II.

Nu-mi da Doamne gânduri multe,
Că mi-a albit părul 'n frunte,
Ci-mi dă Doamne puținele,
Să pot birui cu ele.

III.

Cui 'i umblă plugu' bine,
Poate bea și-i mai rămâne,
Cui 'i umblă plugu' rău,
Trece pe la făgădău,
Suduind de Dumnezeu,
Că n'are bani în jașcău.

Ce e drept, afară de doinele și strigăturile amintite, s'a tipărit și un basm român sub numele meu și anume în colecțiunea lui Petre Ispirescu: „Poveste țărănească.” Dar nici despre basmul acesta nu se poate spune, c'ar fi fost cules de mine de dreptul din gura poporului.

În anul 1878 dintre membrii „României June” din Viena, la ale cărei întruniri luam parte ca oaspe, era și Ioan Socaciu, acum profesor la Brașov, care nu pregeta de a-mi da îndrumări binevenite cu privire la limba sa strămoșească. Aflând, că d-sa n'are de gând să meargă acasă, ci că vrea să petreacă și vacanțele de vară la Viena, l-am poftit să meargă cu mine în locul meu de naștere Cottensein (ceh. Cotštyň), ceace spre marea mea bucurie a și primit. Într-o zi, ce-mi vine în gând? Îl întreb, dacă cumva n'ar fi știind vreun basm românesc. Prietenul meu se pune de-mi povestește basmul, pe care l-am botezat cu numele amintit mai sus. Mai târziu, după ce în primăvara anului 1879 făcusem cunoștința personală a lui Ispirescu, i-am trimis basmul cu pricina, spuindu-i cum am devenit stăpân pe el. Dar Ispirescu ce face? Îl pune în volumul său, punând numai numele meu nu și al lui Socaciu, sau ale amândurora, ce ar fi fost și mai nimerit.

Gândindu-mă acum la cele întâmplate cu 40 ani mai înainte, iată ce-mi vine în gând.

Câți flăcăi și bărbați români se găsesc acum împrăștiați departe de ai lor, prin lazarete și spitalele

din Ungaria și Austria! Mulți dintre locuitorii lazaretelor și spitalelor trebuie să se lupte cu boala urtului, vorba cântecului:

„Vai de mine, de urit
Sunt sătul până'n gât.”

sau:

„De lene și de urit
Tocmai sub pat s'a vârit.”

Ce să facă ei zile întregi, lăsate de Dumnezeu, mai cu seamă cei ce nu știu carte?

Ar trebui deci să-și petreacă și altfel, decât jucând cărți sau domino, și una din îndeletnicirile cele mai plăcute și mai potrivite desigur este poezia, care are darul să mângâie pe om și în vremuri de răstriește și de grea cumpănă. Nu mă gândesc numai la aceste poezii cătănești, din cari atât de multe s'au și tipărit, și din cari de bună seamă, sfârșindu-se odată războiul, se vor mai tipări și altele. Cu toții însă vor fi ținând minte câtece bătrânești, doine, strigături, basme ș. a. din niște vremuri mai liniștite, când se aflau pe la vetrele lor, în mijlocul rudelor și tovarășilor. Și dintre ei, acei cari sunt cu știință de carte, ar putea să le pună pe hârtie, iar cari nu știu, vor găsi pe alții mai procopsiți. Lucrând astfel, s'ar putea pune la cale ceace s'a întâmplat acum 40 ani cu materialul adunat de școlarii gimnaziului din Blaj. Trebuie numai, ca materialul să se trimeată în un loc, unde s'ar păstra cu sfințenie și desigur nu greșesc dându-mi cu socoteala, că redacțiunea „Paginilor Literare” din Arad bună bucuroasă ar oferi sprijinul său în această privință, dând îndrumările de lipsă, ca treaba să se facă cum se cade.

Să nu mi-se întâmpine, că vremea de acum nu mă înbiiu la lucru, cum o făcusem acum 40 ani S. S. părintelui Moldovanu din Blaj, căci din bărbat de abia 30 ani, câți aveam atunci, iată-mă ajuns cu de-abinele în tagma moșilor. Se vor găsi însă alții mai tineri, mai destoinici, cari, prelucrând materialul astfel adunat, se vor pricepe, ca din el să se înjghebeze niște volume drăgălașe și nu vor lipsi nici acei, cari vor lua asupra lor sarcina de a le scoate la iveală, luând drept lozincă cuvintele: „dela lume adunate și iarăș la lume date!”

Dr. Ioan Urban Jarnik.

Din „Album du Siège”: **Biată Franță: trunchiul a fost trăsnit,
dar rădăcinile se țin bine.**

Honoré Daumier
(La articolul Arta și războiul II.)

EMIL ISAC.

Doamnă...

Inzadar și înzadar... Nu mai sunt sclavul tău, căci mă jertfese celor sclaviți de soarte... Am uitat vechile serenate (adio ciorapi de mătase, monoclu, automobil, parfum), am uitat vicața mea de-odinioară.

Tremură copacul românesc și se desprind frunzele sute și mii... Tună și fulgeră foc și pucioasă și orfanii își îmbrățoșează în văduva lor mamă plânsul...

Doamnă, tu ceri cuvinte de gală, aforisme binecrescute, sonete luminoase de brilantin? Nu Doamnă, nu-ți mai știu vorbi discret și nu mai sunt poet de bon-ton. Adio lume veche, adio canoane inteligente, adio prietenii ilustre.

Sunt cu totul al tău popă palid de așteptare, țărân oșos de muncă, vădană stoarsă de plâns.

Și pui punctul ultimei mele scrisori Doamnă, ca o lacrimă...

Plopul.

Când eram copil, îmi aduc bine aminte, în fața casei noastre creștea un plop. Drept, înalt, svelt ca un soldat se ridica și păzia noaptea și frunzele lui cântau. O, de câte ori mă trezia din somn freamătul de frunze. A fost poate sufletul copilăriei mele.

— Și astăzi, simt, cât de fericit este plopul. Tu ești tot mai mare și tot mai tare, tu te ridici deasupra buruenilor și ești tot mai aproape de stele și tot mai dese-ți sunt frunzele și tot mai puternic ți-e trunchiul. O, crești în soare, crești în vreme plopule!

Mihail Gașpar.

Domnișoara Marta.

— O istorie adevărată. —

Anul de voluntar îl făcusem în garnizoana din Przemysl. Pe vremea aceea, celatea nu avea renumele de azi. Erau doar vremuri pacinice. Iar noi, copiii atunci eșiți din școală, mult ne băteam noi capul cu însemnătatea strategică a râului San, a „Vorwerck“-ului dela Grodeck și cu celelalte localități? Pentru noi avea farmec vieața militară pentru uniformă, ce ni-o hărăzia. Căci vezi, o uniformă, oricum va fi ea, este totuș ceva superior, în ochii — damelor.

Să nu se mire ni-meni. La douăzeci de ani, pentru fieștecare dintre noi lumea întreagă nu face cât doi ochi, — coloarea nu are de a face, — de femeie.

Cât pentru celelalte afaceri militare, o mai lăsam mai mulcom. Eram încorporat regimentului de artilerie-călăreașă Nr. X... și sabia lungă, o sabie năpraznică nene, de-o palmă de lată, era întreaga mea fală, cu toate că mă nenorocia nu alțeva.

Era al dracului de grea.

Să fi cântărit însă cât paloșul lui Gottfried Buillon din Luvru, tot aș fi purtat-o.

Căci trecând pe strada Y... casa din colț, când îi dedeam drumul, zdrângănia frate alăt de lare, încât ovreii ascunși în fundul prăvăliilor săriau speriați la uși, să vază ce este?

Vă înșelați însă crezând, că de dragul ovreilor făceam aceasta. De unde. În casa din colț din numita stradă locuia contele Zdenco P... cu familia sa. Era un magnat polon, mândru până peste poate, avut, liber și îngâmfat. Era singurul dintre magnații poloni, carele nu primise nici o funcție dela slăpânire.

Se spunea, că nu are lipsă. Ulterior m'am convins, că nu voia. Nu avea simpatie pentru Austrieci. Toate acestea le-am știut însă abia mai târziu.

Zgomotul produs de paloșul meu nici nu suna îngâmfatului conte. Peste tot eu nu aveam cu acest signal nimic.

Nu, eu veniam de două ori pe zi în această stradă, patrolând cu fiecare prilej câte două ore și un sfert în sus și în jos pe dinaintea palatului, sperînd de două ori pe zi pe ovreii megieși cu paloșul meu, de dragul prietenului meu din „Vânători 27“, voluntarul Dr. Teofil Bogățian.

Lucrul era așa. Colonelul dela „Vânătorii 27“ era și dânsul o porodiță de magnat polon și prieten intim cu contele Zdenco P... Cu prilejul unei vânători de iepuri, pe care acest din urmă o aranjase la unul din apropiatele lui mori, colonelul dela „27“ luase cu sine și pe voluntarul Dr. Bogățian, cel mai bun elev al școlii și cel mai „stramm“ flăcău din batalion.

Il luase colonelul din cale afară în drag pe „walach“ul. Și semn mai grăitor pentru această tainică simpatie nu putea fi, decît invitarea la o vânătoare, unde își dedea întâlnire întreaga șleahță galițiană.

Pentru prietenul meu vânătoarea aceasta a fost cea mai mare nenorocire. Căci la această vânătoare dânsul a făcut cunoștința unei domnișoare, coboritoare din cea mai veche familie polonă, frumoasă, inteligentă, dar — săracă, trăind în casa contelui Zdenco P... o rudenie îndepărtată, sub titlul de „nepoata noastră“, în realitate, companista tinerei contese P...

Pentru tânăra polonă, pentru „nepoata noastră“ făceam eu zilnic de două ori promenadă în strada X...

Și și de dragul prietenului meu dela „27“. Lucrul se potrivea de minune. Dânsul purta sarcina inimii, care va să zică dragostea; iar eu, cu aveam sabia mea năpraznică, cu care dedeam signalul d-șoarei Marta. Așa o chema pe poloneză.

Și așa eram nevoit, să viu zilnic în tovărășia prietenului în această stradă, unde într'o săptămână ne cunoștea și cel mai zăbălos ovreu.

Intr'o zi unul din ovreii ne ținu calea și, frângându-se de mijloc, rosti cântând:

— „Să am pardon, aș avea ceva de spus...“

Eu, sprijinindu-mi mândria de sabia mea năpraznică și pe cele patru sute coroane, ce pri-

I. S. Abatele Metodiu Zavoral din Praga-Strahov de dragul soldaților români, ajunși în spitalul mănăstirii de sub conducerea I. S. Sale, a învățat românește.

miam la lună de acasă, frântii capul îndărăt și zisei: — „Heraus damit, Jude!“

În fața acestei provocări, ținută în tonul unui șambelan, bieful ovreu își plecă spatele cu un grad mai la vale.

— „Văd după ce umblați „Euer Hochwohlgeboren“, să am iertare pentru îndrăzneală, am gândit eu, om sărac, să vă propun: am o cameră de închiriat vis-a-vis de casa domnului conte P... și am gândit...“

Prietenul meu făcu o mișcare, ca și când ar fi voia să ia în brațe pe ovreul murdar...

Peste două săptămâni eram mulați.

Și odată cu mutarea noastră și-a luat începutul povestea tristă, pe care voiesc s'o spuie acum după aproape cincisprezece ani.

O pot face. Căci din eroi nu mai e nici unul în viață. S'au mutat ambii acolo, unde după cuvintele Evangheliei „nici nu se însoară, nici nu se mărită“ nimeni.

Colonelul prietenului meu Teofil ajunse și el să cunoască taina subalternului său.

Mai mult, se făcu interpretul amorului acestuia, care răsărise acolo departe între străini, între feciorul popii din Sălcuța și fata trușăilor șambelani de altădată ai Cameniței.

Grație interpretului său ajunse prietenul meu, să fie primit în casa contelui Zdenko P... Și acolo în somptuoasele încăperi, unde din fieștecare unghiu grăia o epocă din istoria neamului polon în semiintunecul mistic s'a brodat încel, dar trainic, urzeala acestei dragoste serine, care s'a terminat totuși atât de brusc, atât de tragic.

Spre sfârșitul verii, scurt înainte de a se începe manevrele cele mari, observai o notă de abatere la prietenul meu. Era un fel de oboseală, un fel de ascunsă și tănuită durere a sufletului.

N'am căutat să scrutez cauza. Vedeam că prietenul meu suferă. Așteptam însă, ca dânsul să-și desfacă sufletul, să-mi îngăduie o privire adâncă acestui suflet, care era atât de închis, atât de discret...

Taina mi-se desvăli mai repede, decât puteam crede.

Într'o zi ne trezirăm ca din senin cu părintele Vasile Bogățian, din Sălcuța, la noi. Cu venirea părintelui — minunată figură de popă românesc — par'că ar fi venit un colț din minunatul meu Bănaț, cu întreg bielșugul darurilor sale. Odată cu intrarea lui în odaie par'că a intrat și lumina înfinselor câmpii bănațene, cu aurul holdelor, cu nota veselă a acestei „Provence“ a românismului.

Cu ce duioșie am sărit să sărut mâna lui aspră, care se ridică să mă binecuvânteze. Era doar aceeaș mână de popă românesc, pe care o sărutasem de atâtea ori acolo, în satul meu, mână de sfânt, mână de martir a unui neam sărac și fără de noroc.

Popa Vasile se lăsă pe un scaun, își mângăie de câteva ori barba lui sură, purlă ochii cercetând toate unghiurile din odaie și apoi, oprindu-i la feciorul său, îl întreabă:

— „Apoi Teofile, ce-i cu tine?“

Feciorul sdravăn, cel mai „stramm“ din batalionul 27 vânători, se împușină dintr'odată sub greutatea acestei întrebări. Și tăcu.

— „Iac' eu d'aia am venit“ — continuă cu încetinelă tatăl — „să văd ce-i cu tine, Teofile. Mamă-ta e topită acasă de atâtea plâns, și liniștea atât de senină a bătrânețelor noastre s'a dus odată cu epistola ta din urmă.“

— „Tată!“ — întrerupse fiul.

— „Eu am venit să clarific afacerea cu străina aceasta, care ți-a răpit mintea. E datoria mea. Ești copilul meu, eu te-am crescut, și tu Teofile știi bine, cu câtă greutate am făcut aceasta. M'am bucurat de tine eu și cu mama ta, și acum, acum voiești tu, Teofile, să trași brazdă de despărțire între tine și între noi? Eu nu cred, Teofile, că aceasta să fie rodul ostenelelor și a trudei celor doi bătrâni, cari și-au luat bucatura dela gura lor, pentru ca să o păstreze pentru acela, carele era pentru ei totul.“

Ești om în toată firea, Teofile, gândește-te bine înainte de ce le-ai avânta să faci saltul acesta. Ai cântărit tu bine greutatea intențiunii tale?

Înmormântarea Arhimandritului **Augustin Hamsea**, fost igumen al mănăstirii Hodoș-Bodrog.

Tu, fecior de popă românesc, crescut ca vai ș'amar în umila casă parohială din Sălcuța, nepodită, cu ferești de-o palmă, cu târnaț de lut, și dansa, această, nu știi cum să-i zic, grofiță ori cel puțin coboritoare din groți trușăi. Ce vrei să începi tu, porodiță de român umilit, care nu poți număra nici măcar un singur strămoș alfabet, cu fata asta crescută în tradițiile unui neam, care a făcut istorie? Cum vom sta noi în fața nurorii noastre, eu, popa Vasile din Sălcuța și mamă-ta preoteasa?

Îndrăzni-vom noi să-i dovedim acea notă de intimitate, care se cuvine să steie între noi?

Așa-i că nu. Nu ne-ar rămânea, decât să ne ținem departe de pragul feciorului, pe care eu cu atâtea frudă l-am crescut.

Tu nu poți să vezi aceasta?!”

Eu nu știu ce aș fi dat, dacă puteam absentă dela scena aceasta. Iar prietenul meu, bieful Teofil, se făcuse ghem în scaunul în care ședea, și lăsa cu răbdare de martir, să treacă peste dânsul popolul de amărăciune părintească.

Se născu astfel o pauză grea în odaie, care apăsa năpraznic asupra noastră.

— „Tu nu răspunzi, Teofile?” — reluă popa Vasile vorba. „Tu nu ai cuvânt pentru durerea și temerile părinților tăi? Ții să iai de nevastă străina aceasta?”

Teofil Bogățian făcea. Iar popa Vasile oftă din greu și ridicându-se trecu la fereastră.

Afară soarele înbaia lumea cu aerul verii. Peste drum, trufașul lăcaș boeresc râdea vesel cu balcoanele-i înflorite, cu gîmurile-i sclipitoare. Și, întâmplare oarbă, la una din ferești se arătă deodată un chip de femeie, scrutând timidă fereștrile camerei noastre. Și cum dete cu ochii de figura sdravănă a popii Vasile — văzusem bine — se înfioră ușor și se trase repede îndărăt.

Era ea, domnișoara Marta.

Popa Vasile întoarse capul spre mine. În privirea lui zăcea întrebarea mută. Eu prinzându-o, dădui din cap adevărind.

Bătrânul își coborî barba în piept și începu să măsoare cu pași greoi camera.

Deodată se opri în fața feciorului. Ii puse mâna pe cap și-l întrebă blând:

— „Te-ai înțeles cu dânsa, Teofile, înainte de a ne scrie nouă?”

— „Da, tată!” — răspunse Teofil Bogățian încet.

— „Hm, rău ai făcut! — Și dânsa s'a învoit, așa netam nesam, să te urmeze fără să știe unde merge și de ce împrejurări va da?”

Feciorul afirmă.

— „Bine, dar spusu-i tu sincer împrejurările, în cari trăim noi? Știe dânsa, că tu de abia acum ai să începi vieața, și că începutul e plin de greutăți?”

— „I-am spus tată!”

— „Și dânsa n'a avut temeri, n'a avut nici măcar nedumeriri?” — întrebă bătrânul.

— „Nu, tată.”

Teofil oftă și par'că odată cu acest oftat s'a luat un greumânt de pe suflet, căci își deschise sufletul. La început cuvintele părăsiau fricoase pieptul, pe încetul însă își veni în fire.

— „I-am spus totul, tată. I-am vorbit în chip cinstit, neascunzându-i nimic. Știe că sunt sărac, că nu am altă avere decât diploma mea. I-am descris împrejurările, i-am vorbit de voi, de tine și de mama, de voi doi mai mult, și dânsa, orfană cum e, mi-a dat cuvântul că are să se acomodeze până la mizerie chiar, de dragul meu, și are să vă fie fată bună și credincioasă... Dar...” Și aici Teofil tăcu.

— „Dar...” întrebă tatăl, care asculta spovedania fiului său, ca și cum ar fi luat spovada unui enoriaș al său împovărat sufletește.

— „Dar... o greutate s'a ivit. Dânsa e catolică și are un unchiu episcop în Podolia. Acesta ține mult la dânsa. Unchiului acestuia s'a adresat dânsa și răspunsul a fost sdrobitor. Prelatul îngâmfat mă consideră eretic pentru credința mea ortodoxă și a denegat binecuvântarea lui.

— „Și dânsa?...” întrebă grăbit popa Vasile, ca și cum s'ar fi temut de răspunsul ce avea să urmeze...

— „Dânsa” — continuă feciorul — „mi-a declarat, că va insista și pe mai departe pentru a-l îndupleca, ca să nu-i strice fericirea...”

Părintele Vasile oftă ușurat. În sufletul lui se arătă o ancoră, de care își putea lega puțina

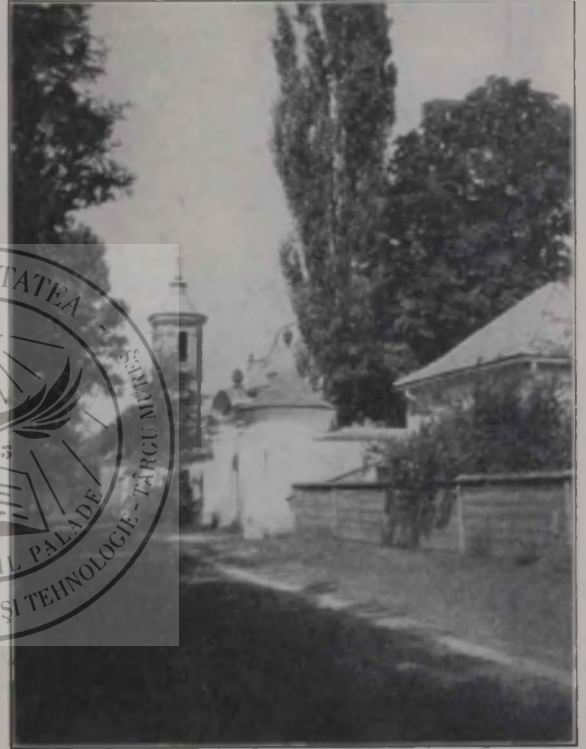
nădejde, ce o mai avea pentru terminarea norocoasă a acestei afaceri.

— „Ah!” — zise el — „te înșeli Teofile, crezând că unchiul va ceda. Ar considera o pată pe familie, ce nu se poate șterge, dacă o odraslă de-a lor ar trece la legea noastră. Ii cunosc eu bine. Pare că văd, vor cere numai decât să părăsești tu credința ta de dragul ei. Poate te vei fi și gândit deja la una ca aceasta? Ce?”

Peste fața feciorului trecu o undă de roșeață.

— „Nu!” îngână dânsul cu jumătate glas.

— „Nici să nu faci una ca aceasta” — zise tatăl. „Ar fi cea mai mare lovitură ce mi-ai putea da. Mai bine vreau să te știu în mormântul din

Mănăstirea Hodoș-Bodrog. Biserica gr.-or. rom. a purtat un proces cu biserica gr.-or. sârbească pentru proprietatea unor averi mănăstirești, cari înainte de despărțirea ierarhică a bisericii românești de cea sârbească din Ungaria erau comune și aparțineau atât bisericii române, cât și celei sârbești. Acest proces s'a sfârșit în favorul bisericii gr.-or. române.

Sălcuța și cu tine îngropate toate nădejțile vieții mele, decât să ajung să te văd călcând în picioare legea părinților tăi.”

În glasul tatălui, în sufletul căruia popa românesc, umilul slujitor al legii străbune, cutropise pe părintele trușec, suna un accent dârz, cerbicos. La auzul acestui accent Teofil Bogățian se cutremură.

S'a cutremurat pentrucă a știut, că aci a răsarit stâncă aceea de granit, de care se vor sdrobi cu siguranță toate străduințele sale.

Ce a mai vorbit în ziua aceea caldă de vară popa Vasile din Sălcuța cu feciorul său, nu mai știu. Li lăsasem după masă pe amândoi acasă, de vreme ce eu făcându-mi de lucru eșii prin oraș. Ce anume a fost între ei și cum s'au despărțit, nu vă mai pot spune.

Prietenul meu Teofil tăcea, ca și mai nainte și numai telegrafia fără sârmă, care urma să lucreze între cele două ferești, îmi spunea, că dragostea își țese înainte pânza de vrajă.

Domnișoara Marta părea din zi în zi tot mai frumoasă. Comunicatu-ia ceva din vorbele tatălui său Teofil, nu pot ști. Considerând însă intimitatea raportului dintre dânsii, trebuie să-i fi spus ceva.

Într'o zi apoi mă văzui plecat în manevre, și odată cu această plecare „adio Przemysl!” Regimentul meu avea să plece după manevre în garnizoana cea nouă la Brünn, deci nu mai aveam să ne înapoim.

Pe drumul prăfuit, în bătaia năpraznică a soarelui de vară, asurzit pe jumătate de uruitul chesoanelor, sufletul meu sbura îndărăt spre orașul părăsit, la casa cu ferestrele înflorite.

Trebuie să fi plecat și „27 Vânători” deja. Oare cum își vor fi luat adio? Ce-și vor fi spus în seara premergătoare.

Exercițiile concepute în legătură cu însemnate trupe de cavalerie în direcția Grodeck - Lemberg îmi luaseră prilejurile de a visa prea mult. Strapațele grele începuseră.

Și peste toate, ca pupază pe colac, după înfiorătoarea căldură se puse o ploaie mochtă, de sfundând drumurile, prefăcând întreaga Galicie într-o mocirlă sură-gălbuie, coborînd pe pământ o atmosferă atât de apăsătoare pe suflet, cât de tristă, de-i venia omului să-și pună sfârșit zilelor.

Ș'apoi unde pui nevoile împreunate cu o astfel de vreme?

Tunurile murdare, caii murdari, murdare, oamenii murdari.

Nefiind grajduri la dispoziție, bivoacăm în câmp și urmarea a fost că au răcit și oamenii și caii. Pe urma acestora alte și mai mari calamități. Colonelul injura, și, până ce ecoul mîncii lui ajungea prin gura câte unui gradat jos în baterie, era să-ți scuipi în sân și să te cumineci, nu altceva.

Iar ploaia îi dedea înainte, zile întregi și nopți întregi.

Se făcură săptămâni și nu mai încetă.

Dela o vreme se îndură conducerea manevrelor și ne designă ca „Nothquartier” un sat oveiresc de lângă Tarnopol pe Nistru.

Decât în acest sat, mai bine afară sub corturi. Afară e cel pușin aer, aci nici acesta.

În satul acesta am rămas aproape o lună.

Scrisesem — ca să mai omor vremea — tuturor prietenilor, a căror adresă o aveam.

Și în una din zile primesc o telegramă. Cercetez stampila: Kremenez, moșia contelui Zdenco P... O undă de bucurie îmi trece prin suflet.

Din vre-un prilej oarecare și-or fi aducând aminte tinerii și de mine. Această îmi tremură ca fulgerul prin suflet, în vreme ce desfăceam plicul.

Parcă a fost o lovitură de măciucă, nu altceva. Trebui să mă razim de masă, iar din mână hârtia prevestitoare de rău căzu la picioare.

Se poate? Marla moartă? Domnișoara Marta să fi murit?

Pentru moment eu nu puteam să cuprind așa dintr'o ochire întreaga nenorocire. Venise prea repede peste mine.

Revenindu-mi — la douăzeci de ani din ce nu-și revine omul — în fire, ridicai din nou solia macabră și recitii cuprinsul. Așa-i. Trei cuvinte. „Marta moarta. Teofil.”

Trei cuvinte. Și în aceste trei cuvinte zăcea cuprinsă una dintre cele mai duioase povești de dragoste curată, nefățărilă; un basm al vremilor apuse, când oamenii erau mai buni, mai blânzi, și care poate tocmai de aceea nici n'a putut fi trainic, fiindcă nu-și avea rădăcinile în această lume. Mai știu.

În noaptea aceea am „priveghiat” — după bunul obicei românesc. Eram departe și cu atât eram dator nenorocirii, care căzuse peste prietenul meu.

Vai ție, Teofile!

În loc de trandafiri, mirtul. În loc de incununare coborirea în mormânt. Ș'apoi indoelile sufletuștii. Ce s'a putut întâmpla? Era un sfârșit firesc ori intenționat? De unde puteam să știu. Eram departe. După o lună abia auzisem la întâmplare, că moartea Martei a provenit din o pneumonie acută, câștigată pe urma ploii afurisite la excursiune.

Batalionul „27 Vânători” manevra în apropierea bunului, unde venise și contele Zdenco P... cu familia. Într'o zi de repaus, contele aranjase un picnic în onoarea ofițerilor batalionului și cu acest prilej i-a apucat ploaia, care a sădit germenul morții în pieptul domnișoarei Marta și a lăsat păstog sterp pentru vecie viața prietenului meu Teofil.

Pe urmă am desbrăcat uniformă și am îmbrăcat haina prețească.

Și au trecut astfel cincisprezece ani. Ani lungi, ani de trudă, de lucru, de nevoi. (Va urma).

Coroana scufundată.

— Uhland. —

Deasupra pe deal e-o căscioară
Senină și-atât de 'mpăcată,
Din pragul ei scund se deschide
Câmpia de Țori inundată...
Al casei stăpân, sub arminden,
Pe iarbă 'n lumina de sară,
Își bate 'necet coasa și cântă
Un cântec frumos dela țară...

Și-acolo din jos sub răchite
E-un lac lâng'o gură de plai,
De fundul lui zace 'necată
O scumpă coroană de crai...
Selipiri de rubini și topazuri
Ăsvârle din alvia-odâncă
Și arde 'n amurguri — de veacuri,
Dar nimeni nu ști' de ea încă!

T. Murășanu.

Prăpastia.

Emil Poltner.

PRIBEAGUL.

Când tu vorbești, pe harpe heruvimii
Îți prind a vorbei tale melodie,
Când tu vorbești, în pieptul meu o lume
Ca'n basmele copilăriei îmi învie.

Eu sunt orfanul, căruia streinii
Furatu-i-au comoara lui bogată:
Vorbește-mi și redă-mi copilăria
Cu lumea ei frumoasă, fermecată.

Și când tu cânti, în glasul tău vibrează
Țării mele caldă rugăciune,
Vorbese izvoare, câmpuri verzi și codri
Într'auriți de soarele ce-apune.

Eu sunt copil pierdut al țării mele,
Răpit de mâna sorților haine:
O, cântă! Să cuprind adânc în suflet
Și visul ei și calde-i suspine!

Când mă mângâi, în jurul frunții mele
Al nemurirei nimb se înfiripă,
Și duhul sfânt asupra mea coboară,
Mă 'nvăluie în calda lui aripă.

O, lasă-mă să-mi plec umil genunchii
Și împreunându-mi mânilor-amândouă,
Pe umbra ta, ca binecuvântarea,
Să picure a ochilor mei rouă!...

In grădina spitalului.

Al. S. Iorga.

I. U. S.

„Pactul de sânge“.

TABLOUL II.

Scena a șasea.

Dezső, Albu, Dan.

Dezső. Poftiți, ședeți! Indată vine și tata. Poftiți!

Albu. Am venit numai pentru câteva momente. Vrem să mulțămim Măriei Sale...

Dezső. (Rece, cu o nuanță de ironie.) Vă rog să nu mulțamiți pentru nimic. Tatăl meu e așa de insulfletit acum, în zelul lui patriotic, încât el va veni să mulțamească sătenilor, că au primit ajutorul, ce le-a oferit.

Albu (neînțelegând deplin cuvintele lui Dezső, spune cu glas dulce de recunoștință) Intr'adevăr...

Dezső (poftindu-i, din nou, să ocupe loc.) Poftiți!

Albu. Mulțămim. (Sede. Cătră Dan.) Șezi, domnule primar.

Dan. Eu pot să stau și în picioare. (La gestul de insistență al preotului.) Bine, dară. (Sed cu totii).

Dezső. Mulți credincioși de ai Sfinției Tale pleacă în rășboiu, nu-i așa?

Albu. Aproape dela toată casa pleacă un om.

Dan (suspînând greu, gesticulează cu resemnare). Vai, așa e, cum spune părintele, aproape dela toată casa.

Dezső (cu o nuanță de dispreț.) S'aude până aici, cum se tânguiesc.

Dan. Numai femeile se jeluiesc. Bărbații nu.

Albu. Credeți-mă, nu e nici unul pesomorit. Am vorbit cu mulți, aproape cu toți, nu e nici unul posomorit! (După o pauză scurtă, cu demnitate.) Acum poate că și Ungurii se vor convinge, că nu suntem frați dători de patrie.

Dezső (puțin atins.) Așadar și Sfinția Ta recunoști, că se impunea o dovadă.

Albu (mai sentimental.) Atâtea calomnii s'au descărcat asupra noastră...

Dezső. Și nu ați dat prilej la așa ceva?

Albu (hotărît.) Nu. Noi n'am dorit decât dreptatea!

Dezső (cu interes crescând.) Dar care e dreptatea! Căci și noi asta o dorim!

Albu. Dreptatea e, ca toate popoarele să trăiască și să se poată desvolta alături, iar nu unele să fie deasupra și altele dedesupt.

Dezső. Asta se pare a fi corect, dar în realitate, ales între relațiile complicate ale noastre, e un non-sens. Ce e adevărul? (Vesel, cu o idee nouă:) În sfârșit — dacă îmi aduc bine aminte — nici Scriptura nu răspunde la întrebarea asta. Sfinția Ta vei ști mai bine, căci eu n'am cetit, de multșor, Scriptura.

Albu (fără a înțelege aluzia, cu vioiciune.) Adevărat, răspunsul lipsește, dar numai pentru motivul, că Pilat nu-l așteaptă, ci îl părăsește pe Mântuitorul. Vezi, Măria Ta dșorule, așa fac și Ungurii cu noi: ne întorc spatele și nici nu le trece prin minte, să se întrebe: care e dreptatea, pe care o înțelegem noi?

Dezső (vesel.) Comparația nu e chiar potrivită, e prea favorabilă pentru Români. Din punct de vedere sociologic... (Bândy sosește în verandă, Dezső îl observă.) Dar a sosit tata. (Le întinde mâna.) Bună ziua, domnule părinte! Rămâi cu bine, domnule primar! (Albu și Dan se ridică, Dezső trece prin dreapta.)

Scena a șaptea.

Albu, Dan, Bândy.

Bândy (din ușă.) Bună ziua!

Albu, Dan (plecându-se adânc.) Sluga plecată Măria Ta!

Bândy (cam rece, le întinde mâna.) Luați loc.

Albu (stau în picioare, în atitudine sărbătorească.) Măria Ta, am venit cu domnul primar, ca să vă mulțămim, în numele comunei, pentru acea marinimie, cu adevărat nobilă...

Bândy (tot rece.) Sfinția Ta, nu te obosești cu vorbele. Dta, ca slujitor al altarului, știi foarte bine, că nu mi-am făcut decât datoria.

Albu. Să am iertare, Măria Ta. Tocmai în calitate de slujitor al altarului înțeleg mai bine, cu ce recunoștință datoresc.

Dan (aprobând cu putere.) Da, întreg satul.

Bândy. Mă rog, nici nu mai vorbim de asta.

Albu. Atunși zic, ca Dumnezeu să-Ți răsplătească! Și crede, Măria Ta, că întreg satul ar fi gata să moară pentru Măria Ta și pentru familia Dvoastră.

Dan. Intr'adevăr, întreg satul.

Bândy (cu puțină ironie.) S'o lăsăm asta, domnule părinte! Ce am făcut, nu e pentru a primi mulțămite, ferească Dumnezeu!

Albu. Cu atât e mai mare meritul Măriei Tale.

Bândy. Nu e merit, ci cumintenie: să nu contăm la recunoștința oamenilor.

Albu. La a noastră puteți conta.

Dan. Intr'adevăr, puteți.

Bândy. Repet, s'o lăsăm asta! Căci dacă e vorbă și tatăl meu ar fi putut conta la așa ceva, și totuș a fost al treilea, pe care părinții și bunicii din credincioșii Sfinției Tale l-au judecat la moarte.

Albu (posomorîndu-se.) Da, știu și eu de cazul acesta regretabil. Dar, Măria Ta, asta a fost de mult!

Bândy (sever.) De mult, dar e adevărat.

Albu (plecându-și capul, cu glas tâmpit.) Durere, e adevărat. (Schimbându-se repede, mai vioiu.) Măria Ta, noi am venit să-Ți mulțămim pentru oferta generosă, și intr'adevăr n'am avut de gând, să evocăm amintirile grele din trecut. Dealțulm e cu atât mai frumos, că săvârșești binele, deși ții cont de trecut.

Bândy. Nu cunoști Dta pe Unguri, domnule părinte, dacă îți inchipui, că se lasă conduși de amintiri. Să vedem numai cât de puțină bunăvoință, uităm totul și iertăm totul! Cu o vorbă bună, ne puteți lua și cămașa din spate. Nu e frumos să-ți iei aiere, dar crede-mă, ce e drept, e drept. Poftiți și credeți, că lumea întreagă ar putea lua lecții de cavalerism dela noi.

Nu vorbesc despre mine; e un fleac ce am făcut eu, ci vorbesc de națiunea mea. Mai este o națiune, care ar arăta, în istoria ei, pilde atât de strălucite de cavalierism ca națiunea maghiară? Și cu toate acestea ne acuză cu câte 'n lună și 'n soare. Doamne, dar pe cine nedreptăm noi? Pe cine?

Albu. (Calmându-și vorbele.) Din punct de vedere al maghiarismului, firește, nu neîndreptățiți pe nimeni, căci tot ce faceți e just și explicabil.

Bándy (puțin impacientat.) Dar nu v'am ridicat la rangul de cetățeni egal îndreptățiți cu noi, din iobagi, ce erați?

Albu. (Cu amărăciune crescândă.) Cetățeni egal îndreptățiți? Vai, Măria Ta, asta s'a făcut — pe hârtie, dar nu, nici pe hârtie! Deja și legea tratează master cu noi, dar încă executorii legii! Și unde e egalitatea de drept, în societate? — Și cel mai sărac flăcău ungur, nu se dimite să ia de nevastă o româncă.

Dan. (Aprobând.) Așa e, Măria Ta.

Albu. Măria Ta ești escepție, dar abia ne întind mâna. Ne despretuiesc limba. Ne numesc „mocani”, „valahi proști”, ne iau în bătaie de joc, ne batjocoresc, sau peste tot, nici nu se interesează de noi. Trăim în preună de o miie de ani — și nu ne cunosc.

Bándy. Asta e exagerare. — Și Dvoastră purcedeți, mă rog, într'alt chip?

Albu. De sigur am purcede altfel, dacă ne-am împărtași de o atenție oarecare! Dacă toți ar trata cu noi, ca Măria Ta, ne-am înțelege foarte ușor. (Ridicându-se, de incheiere.) Dar am rămas prea mult. (Se ridică și Dan.) Scuză-ne, Măria Ta, și bunul Dumnezeu să-ți răsplătească bunătatea. (Se inclină.)

Dan. Să te țină Dumnezeu, Măria Ta!

Bándy. (Reflectând puțin asupra vorbelor lui Albu.) Multămesec.... Vezi, Sfinția Ta, ce ai spus D-Ta, despre înțelegerea împrumutată....

Albu. (Vioiu.) Măria Ta, războiul acesta mondial...

Bándy. Mi-ai luat vorba din gură: războiul acesta universal, mai ales dacă Românii se poartă până în sfârșit tot așa de brav, va aduce, la timpul său, înțelegerea!

Albu. Sper și eu, și o doresc din inimă, Sluga plecată, Măria Ta!

Dan. Sluga plecată, sărut mâna.

Bándy. (Le întinde mâna.) Rămâneți cu bine. (Pornesc spre ieșire.) Vin și eu. (Albu și Dan lasă înțaietatea lui Bándy, dar cedând gestului acestuia, ies înaintea Bándy în urma lor.)

Petronius.

Serviciu divin lângă râul Lesna în Kamieneț Litovsk (Rusia). Preotul militar Iosif Serafim.

CRONICA.

Cronica culturală.

Pagini din trecut.

Un colț din istoria culturii noastre.

Comunicare de Dr. I. Mateiu.

Cu cât pătrundem mai adânc în cercetarea trecutului nostru sbuciumat, desgropând amintirile și străngând cu iubire ficele îngâlbinite, ni-se rămurește tot mai convingător adevărul, că în lupta lăcută dar statornică pentru lumină, neamul nostru a trebuit să învingă dificultăți necunoscute la alte popoare. În măsura în care ne dăm seama de frământările aspre și dureroase ale înaintașilor, pentru îndrumarea vieții sufletești a țărânimii prin mijloacele culturii, simțim tot mai adânc datorია de-a ne apropia cu cel mai cald interes de cei ce au stăruit în împrejurări neprielnice, să contribuie cu munca lor la progresul obștesc al nației noastre. Pentru noi cunoașterea acestor muncitori, neînsemnați în aparență, are o valoare tot atât de importantă, ca și studiarea personalităților reprezentative din istoria popoarelor cu vechi și bogate tradiții de civilizație, fiindcă ne introduce în tainele necunoscute ale aceluia tezaur mare și neprețuit, care se cheamă: *sufletul național*. Numai în felul acesta devine, în adevăr, cultul pentru trecut religia umanității, cum a spus unul din marii cugetători ai omenirii.

Iată pentru ce găsim necesară și instructivă comunicarea autobiografiei sumare a dascălului-cantor Ioan Buzdugan din Șinca-nouă. În felul ei simplu, cum este scrisă ea ne redă povestea duioasă și mișcătoare a unui suflet, care a stat mai bine de-o jumătate de veac în serviciul culturii, reprezentată prin biserică și școală. Păcat că nu se zugrăvesc și scene concrete, chimate să arunce lumină asupra vieții interne școlare din vremile vechi. Citirea acestor file mai scoate la suprafață și o altă constatare, pe care o verifică majoritatea cazurilor până în ziua de astăzi, ca un adevăr general,

anume: luptătorii pentru lumină mai totdeauna o slăbesc în mizerie, acoperiți de alitudinea nerecunoștoare a contemporanilor.

Documentul caracteristic al culturii noastre este următorul:

„Inaintașii noștri, ca să se poată închina în pace lui D-zeu, au fugit și s'au lăpădat de toate cele pământești, și s'au așezat aici în Șinca-nouă, unde m'am născut la anul Domnului 1825. Neamul meu a fost între cele dintâi, care a slujit lui D-zeu și oamenilor. Ca să duc mai departe obiceiul acesta în neamul meu, am fost și

eu la Sibiu, unde în 15 Iunie 1842 mi-am câștigat decretul de dascălie. M'am întors acasă cu el. Pe atunci nu se pomenia de școli, ca în ziua de azi. Oamenii însă răvneau și atunci după învățătură, mai mult poate ca acum. Cât au auzit c'am venit, fără să-i mână cineva cu legea dinapoi, veniau părinții cu copiii de mână la mine, ca să-i învăț carte. Așa că în anul acela am și început. Dreptul să-i învăț îl aveam, dar nu era unde. Și așa veniau copiii acasă la mine. Ca copiii, întâi stau sfinți, dar după aceea din jocurile lor rămăneam de multe ori cu vase sparte ori cu ferești stricate. Nici de lefuri nu se pomenia ca azi. Ca dascăl eram scutit de birul capului, de zilele de forșpont și de aruncurile satului. Leafa cu care mă mai cunoșteam era aceea, că mă tomneam cu părinții copiilor, ca de fiecare copil să-mi aducă un car de lemne de foc. Cei mai mulți însă, de

câte ori mă rugam să-mi aducă lemnele, tăman atunci nu puteau niciodată. Apoi mai era încă una cu școala nu ca azi. Toți, și dascălul și părinții se uitau nu la cîș, ca să vadă că se ține, ci la aceea că știu copiii scrie, celi și socoli și pe acestea vedeau și cunoșteau, că umblă băieții la școală și că dascălul pierde vremea și face s'o piardă și copiii, ori ba. Osteneală mare și vreme multă cerea aceasta. Mai era apoi și traiul, pentru care trebuia altă muncă. În celelalte lucrului pentru traiu, școala mă da înapoi. Pânea de azi pe mâne cu multă sudoare o câștigam, iar de mai mult nu putea să fie vorbă, căci nu se putea, nici nu era când.

Așa am fost dascăl 15 ani, iar casa mea școală.

Biserica rusească din Kamienec Litovsk.

— După anii aceștia m'am lăsat de școală și m'am apucat de slujba de cantor. Slujba aceasta, ca și cealaltă, tot cam o sămbrie aveau: nimica toată. Sămbria cantorului era dărnicia preotului din dărnicia credincioșilor. Și aceasta ori era ori nu era și pentru cantor, slujba trebuia făcută și, ca să nu fie din mine sminteală în lauda lui D-zeu și în trebuințele oamenilor, mi-am făcut-o.

Mi-am făcut-o totdeauna, căci chiar și atunci când aveam de gând să nu mi-o fac, și asta se întâmpla numai când eram bolnav, veniau după mine și mă duceau numai să fi putut stasus și vorbi, pentru că n'avea preotul cu cine face slujbele. Așa a fost mai de mult și mai de curând și așa e și azi. Slujba asta ca și cea de dascăl are osteneală și vreme multă. Le-am dat, fără ca măcar să-mi fi dat ceea ce-mi puteam face în vremea, care mi-o lua. Așa, de când am fost de 16 ani până azi la vârsta 85 de ani, mereu am slujit școlii și bisericii. N'am fost nici uneia spre greutate. Tăria și sănătatea mânilor mele tinere îmi era ca răsplată dela D-zeu pentru aceasta. Și sufletul meu era mulțămît, tot așa și trupul meu cu cele ce agonisau mâinile. Dar răsplată aceasta era numai

Lupta.

pentru zilele cele albe ale tinereții și bărbăției, căci lucrul mânilor mele imi putea da numai cele de lipsă de azi pe mâne, iar pentru zilele negre de azi nimic, căci altfel nu mi-aș fi putut împlini slujba luată. Așa am slujit bisericii și am trăit până azi.

De atunci până azi multe și mulți s'au dus și toate s'au schimbat. Eu am rămas și slujba nu mi-o am schimbat. Ci mi-o împlinesc ca și mai nainte, dar s'a

schimbat tăria mânilor mele. Puținul avut care nu l-am putut înmulți, pentru că vream să slujesc lui D-zeu și oamenilor în vremuri când era lipsă, nu lui, a trecut în mâna copiilor copiilor mei și eu iar am rămas, n'am trecut alături cu pământul în grija lor. Puținul avut ce l-am moștenit dela părinții mei nu l-am putut înmulți, ca măcar înmulțirea aceasta să le spună

de mine, și să-mi fie ca sprijin în zilele negre de azi. N'am pe nimeni și nici un sprijin de nicăiri. Numai pe D-zeu, căruia îi slujesc, și El este nădejdea mea. Om bătrân de 85 ani, azi mâinile mele nu mai pot avea putere și tărie, fără numai slabire și nepuțință. Răsplată pentru viața slujită școlii și bisericii în zilele tinereții n'am, iar plată pentru slujba de azi nu mai pot primi din lucrul mânilor mele slăbite. Așa că zilele de tot rele îmi sunt cele de acum, pentru că tăria și sănătatea nu-mi mai pot fi ca răsplată la un om de 85 de ani. Ajuns la lipsa de sprijin și ajutor, înzădar l-am așteptat acum dela unul acum dela altul. Tot omul, de unde lucră, de acolo să trăească. Și în du-

R. Müller.

rerea și lipsa zilelor de azi, nu mai am la cine mă gândi, fără numai la munca mea din tinereță pentru folosul de obște al credincioșilor. Așa mi-am petrecut viața, iar azi așa am ajuns.

Șinca-nouă, la 21 August 1910.

I. Buzdugan m. p."

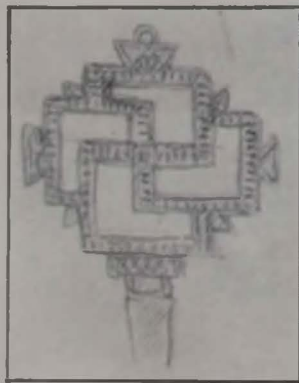
Arta și războiul II.

Principiul dominant în arta secolului XIX era cunoscutul „l'art pour l'art”. Arta aceasta numită *impresionistă* era socotită numai pentru ochi. Portretul, după concepțiunea impresionistă, nu este mai mult decât o bucată de pânză pictată, o decorațiune.

Proximalul pas în dezvoltarea artei este arta zilelor noastre numită *expresionistă*. Sentimentul intră în artă. Exprimarea unei stări sufletești, reflectarea naturii prin prisma sentimentului produce în ultima formulă *simbolul*.

Este firesc, că impresionistii nu s'au ocupat cu războiul, fiindcă pentru felul lor de a vedea și reda lumea războiul era o temă, care prin firea lucrurilor nu putea îmbrăca formula artistică. Și totuși ne-a lăsat această epocă un maestru genial al artelor grafice, care deși contemporan nu este impresionist, pe ilustratorul *Honoré Daumier*, colaboratorul revistei „Charivari”. Ambele desene „Moștenirea” (pe coperta revistei) și „Trunchiul a fost trăsniță, dar rădăcinile se țin bine” ale genialului desenator francez se disting nu numai prin desenul excelent, dar și prin puterea expresivă. Până când contemporanii lui s'au izolat cu totul de evenimentele zilei, arta lui Daumier se bazează pe simboale.

Fără a insista asupra rolului ce-l poate avea, l-a avut și-l are simbolul în artă, amintesc numai atât, că deja de la primele începuturi apare simbolul ca un lustru, ce-l dă cultura artei, și amăsurat gradului în care intuițiunea artistică este supusă priceperii, trebuie să devină arta tot mai mult, un mijloc de expresiune al gândirii. Simbolul în artă poate fi *metaforă, parafrază, alegorie, personificare, grotesc, persiflaj, atribut, trofeu, salină, caricatură, emblema* etc. Înțelesul simboalelor se schimbă cu timpul. Du-

Cruce hufulă de lemn.

ține de tot se pot menține secolii de-a rândul, ca b. o. crucea, care a fost simbolul, chiar mult timp înaintea creștinismului.

Reproduc în acest număr al revistei o singură dovadă: o cruce din lemn, pe care o desenez din colecția hufulă a muzeului etnografic din Viena, și care este identică cu svastica ornamentului preistoric.

Simbolizii moderni, *M. Klinger, G. Klimt, Sascha Schneider, Otto Greiner, Fidus, Fernand Knopff, Walter Crane, Jan Toorop, Thron Prikker* nu se pot elibera cu totul de simbolul antic. Este firesc, că simbolul trebuie să fie general, priceput, căci numai astfel poate fi socotit ca simbol, deși cu totul clar, ca scrisoarea nu poate fi, cu toate că și scrisoarea este ultima dezvoltare a unor desene, simboale.

Naivitatea. (Portretul unui băiețel). Edward Munch

Gelozia.

Edward Munch

Norvegianul *Eduard Munch* zice în textul explicativ, alăturat la cartioanele pentru pictarea universității din Cristiania: „Scopul meu este să fiu specific norvegian și general omenesc”. Dânsul înlocuște pe obișnuitul Prometeu cu soarele, ca izvor al luminei, și tot astfel înlocuște toate simboalele, pentru priceperea căror trebuia să fi înzestrat cu cultura clasică. Istoria d. e este simbolificată prin un bătrân, care povestește nepoțelului sub un copac. Din ambele reproduceri ce le dăm — „portretul unui băiețel și „gelozia” — veți observa imediat, că acest norvegian modern nu copiază natura, ci prelucrează forma, transformându-o întru substratul unei expresiuni puternice a sentimentului. Nizuița de a exprima o stare sufletească, un sentiment, în arta picturii datează deci dinainte de războiu și s'a ivit după căderea impresionizmului.

Năzuințele tinerilor n'au prea dat rezultate, lipsindu-le emoțiunile mari sufletești.

Ă venit războiul și a deslănțuit uragan de sentimente: apă la moara artei moderne.

Faptul, că impresionistii nu s'au ocupat cu războiul, se explică prin însăș firea artei impresioniste; — arta modernă, născută din sentiment, nu se poate izola de războiu din același motiv.

Artiștii contemporani, o parte cel puțin, au ținut să stea față 'n față cu realitatea, să deseneze pe câmpul de războiu, *Deltman, Hesshaimer, Koch* etc. publică deseme, cari însă nu sunt decât fragmente, episoade ale războiului de azi. *Slevogt* deocamdată a părăsit acest teren, fiind de părerea că războiul poate fi redat abia după ce s'a trecut prin prizma sentimentului, și va primi o formulă artistică abia după ce s'a cristalizat în sufletul artistului din impresiunile externe.

Căutarea acestei formule artistice produce apoi iarăș mai multe categorii ale imaginațiunilor artistice: *epizoade, genre de războiu și simboale*.

La genre de războiu pot fi socotite: „Piața Stefan” de *H. Larwin*, (tablou expus în „Künstlerhaus”, Viena). „Războiul celor de acasă” de *Schulz*. „In Tirol” de *Thomas Baumgartner* (ambele expuse la concursul Academiei reg. de pictură din München.) (Ău fost reproduse în nr. 4 al revistei noastre), „Trenul refugiaților” de *Hugo Krahn* și „Vatra” de *Bischoff-Culm* dela Secesiunea berlineză.

O formulă artistică mult mai abstrasă, deja simbol, este minunatul desen al lui *R. Müller* „Lupta” expus în „Glaspalast” (München 1914) și „Drăpastia” litografia lui *Emil Pottner*, aparținător grupării secesioniste berlineze.

Cred, că nu este de prisos să explic nudul din desenul lui Müller. Pentru ce este simbolul luptătorului un nud? Ănumit am căutat să schitez pe scurt desvoltarea și rostul simbolului, pentru ca să pot atinge și chestiunea aceasta. Ăm arătat trecerea dela copiarea naturii — intuițiunea pură — la genre, o formulă artistică, în care se resimte deja starea sufletească.

Intuițiunea este tot mai mult supusă priceperii, motivul tot mai mult stilizat, ridicat la valoare generală până la simbol, când nu mai este vorba de un războiu, de un „luptător”, „om” etc. In această ultimă desvoltare omul este lipsit de tot atributul; numai astfel veți privi acest nud, — și peste tot nudurile în artă,—de simbol, care nu are nimic de-a face cu carnea.

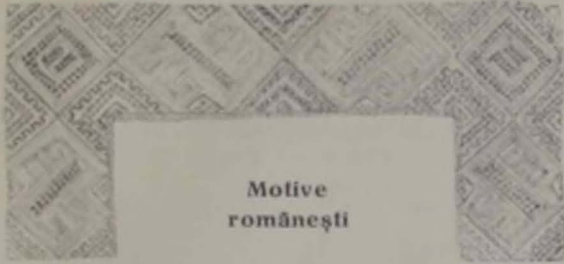
Trenul refugiaților.

Hugo Krahn

Vatra.

Bischoff-Culm.

Motive
românești

Textile românești.

După cum am promis în răspunsul dat în chestia acțiunii de ajutorare a industriei românești în favorul orfelinatului dela Sibiiu, prezint două proiecte pentru textile românești. Un piept la o cămașă femeiască și o perinuță.

Totodată reproduc și odăjdile din 1250. Găsiți aci pe margini, la stânga și la dreapta, ornamente mult asemănătoare celor românești. Interesant este, cum în cadrele unei simetrii stricte se manifestează libertatea fantaziei în variarea motifelor. Acelaș lucru pe care-l întâlnim la capitellele și decorațiunile arhitecturii bizantine, romane și gotice.

Reproduc ornatul aceasta ca un obiect interesant din care putem scoate unele învățături bune pentru compunerea ornatelor în stil românesc.

Al. S. Iorga

Ornate din 1250.

Motive românești.

Al. S. Iorga.

Cuibul șoimilor. Tranșeele noastre pe culmile Alpilor.
— În partea dreaptă se vede ușa locuinței unui olăter.

Activitatea ziaristică a lui Andreiu Murășan.

De Dr. Ioan Lupas.

(Continuare).

În coloanele „Foi pentru minte” se găsesc numeroase traduceri de ale lui Murășan, izvorul cărora nu-l indică însă destul de precis, ci spune numai în general, că sunt traduceri, ca d. e. „Complimente europenești” nr. 23 din „Foaia” pe 1839 sau „Bani” nr. 34 din același an. Alteori spune, că e „după un jurnal” ca articolul din nr.ii 50—51 anul 1841 despre „Pedecile într-o precupsierea tinerimei sătești”, sau „traducere din unguerește” ca articolul „N'avem bani și pentru ce?” nr.ii 1 și 2 din 1842. Altădată spune, că a scris „după isvor sigur” (cf. „Fiul demoralizat” nr.ii 24 și 25 și „Tigară cea dintâi” nr. 36 din 1843, sau „după isvor nemțesc” cum e „Prețul sângelui” nr.ii 37—39 din 1843).

Uneori însă indică precis izvorul traducerii, cum face cu articolul „Naționalitatea și patriă” (nr.ii 19 și 20 din 1842) tradus din „Allgemeine Zeitung”. Într-o notiță adăusă la această traducere Murășan deformă cauzele maghiarizării în mod destul de umilțitor și simplist, scriind: „Pornirea de maghiarizare este făcută în dietele sau obșteștile adunări ale acestor două țări (Ungaria și Ardeal), iar nu dela curte (din Viena), ea este făcută de către generația maghiară cea tinăra, care găsind în Maghiari un public prea mic pentru noua literatură maghiară ar vrea să înmulțească nrul cetitorilor de cărți unguerești prin maghiarizarea celorlalte nații. Dacă și-ar pune mâna pe inimă și ar vrea să grăiască adevărul, s'ar vedea, că aceasta este adevărata cauză: căci ori și câte temeuri aduc ei pentru îndreptarea pornirei lor, toate sunt înfruntate de istoria tuturor veacurilor”.

Cu cât mai temeinic și mai științific știa Baritiu să analizeze această chestiune în articolele sale din „Gazeta” și din „Foaie” ca d. e. „Românii și Maghiarii la 1842”!

E semnificativ interesul lui Murășan pentru glume*, anecdote extrase din humoristul Saphir (nr.ii 36—37 an. 1839) și alte mărunțișuri, ce se găsește traduse și publicate cu inițialele dânsului, cum e d. e. și traducerea despre „Bani” (nr. 34 an. 1839) cu următoarele comparații fără mult rost: „banii sunt o moară, în care fieștecine ar vrea să macine; o țântă, la care oricine ar fugi bucuros, un râu, în care tot omul s'ar scaldă în vrea

* G. Baritiu relatează despre A. Murășan, că era „vesel, glumeț, cântăreț și dansator de frunte, supranumit în societatea românească de atunci „Grădina de flori”, dară când îi veniau inspirațiunile sale, dispărea dintre noi și numai în altă zi mă chema la preumblare, spre a-mi comunica vre-o lucrare a sa, ca să vedem de poate trece sau nu printre foarfecile censurei triple”.

voios, o câmpie, în care oricine ar vrea să cosească... o mireasă, cu care măcar ce tinăr s'ar mulțumi, o casă, în care oricine ar lăcui, o floare, de al cărei miros nime nu s'ar mai sătura... La tărnie nimic nu se poate asemăna cu dânsii în lumea aceasta. Bani bat toate celea; fac truțu la oricine, înving și sfărâmă orice; banii stăpânesc lumea; de te-ai fi tot suit la Helicon și de ai fi tot favorizat de muză, dacă n'ai bani nu esti foc, fără numai spuză:

„Ești numai un fum sau ceață
Ba om orb fără de povată...”

Mai folositoare, decât astfel de mărunțișuri naive, erau de sigur traducerea, pe cari le dă Murășan în „Foaia” din 1847 (nr.ii 33—42) după textul latin din „Chronicon Fuchsio Lupino-Oltardinum”. Alegând capitole, cari stau în strânsă legătură cu istoria Românilor, le publică Murășan în traducere sub titlul „Spice istorice, însoțindu-le de următoarele lămuriri: „Supt acest titlu hotărâii a împărtași din când în când pentru cetitorii acestui jurnal, care n'am avut în tinerete câmp a se face cunoscuți cu limba latină tot ce se află de interes pentru Români în cronică ce au scris-o Fuesie, Lupin, Massa și Oltard, de împreună cu alți bărbați literați din nația săsească, din care cronică... tomul I au și văzut lumina. Osteneala aceasta o încredem negresit unui condeiu mai ager și mai umblat pe câmpul istoriei decât e al meu, de cumva aş fi cugetat a lucra un ce pragmatic, și iarăș, dacă împrejurările n'ar cere, ca aceste daturi istorice să iasă cât mai curând la lumină și în limba română; iar mai ales, că până să aiba altul ocazie a o ceti cu luare aminte, eu fiind însărcinat cu corectura și revederea tipării aceleia de voie de nevoie fuju silit a o ceti până acum de patru de cincii ori. Până încât sânt de adevărate datele despre principii, care au domnit din timp în timp în Moldavo-România și cari sunt oarecum tesuți în această cronică, vor putea judeca istoricii români din acele principate, după ce le vor alătura cu izvoarele lor istorice, ce le au amână. Scopul meu, cum am zis, a fost numai a le traduce slobod din limba latina, în care sunt scrise, în cea română”.

Vedem deci, că în contribuțiile lui Murășan la „Foaia pentru minte” și la „Gazeta” lipsește o direcție hotărâită și preocupatiune statornică pentru anume chestiuni, pe cari să le discute cu predilecție, să le profundeze și analizeze cu dibăcie. Partea cea mai mare a contribuțiilor lui o dau traducerea, facute la întâmplare din izvoare indoelnice și lăsându-se traducătorul pe unele locuri prea mult influențat de textul străin, cum am văzut în comparațiile despre „Bani”, unde îi scapă din condeiu respingătorul germanism: „fac truțu la oricine”.

După ce a părăsit Murășan Brașovul și s'a așezat la Sibiu ca translator pe lângă guvernul ardelean, se știe, că a întrerupt orice legătură cu foile dela Brașov și cu Baritiu!).

Aron Florian spune într-o epistolă a sa, că M. ar fi devenit nepăsător față de chestiunile obștești, căutându-și plăcerea în chefuri și în trau buu.

Ceeace spune Aron Florian, nu pare a fi tocmai adevărul deplin. Aflăm urme destule și despre activitatea din acest timp a lui Murășan. În ceeace privește, în special, interesul lui pentru ziaristica română, se poate spune, că acesta nu l-a părăsit niciodată. Imediat după apariția „Telegrafului Român” în 1853 îl aflăm între colaboratorii acestui ziar, publicând pe lângă versuri, mai multe articole, cari denotă o cugetare mai matură și mai pătrunzătoare. Vom stărui aici asupra unei serii mai lungi de articole publicate în „Telegraful Român” din anii 1853 și 1854.

Urmărind cu atențiune tot ce s'a publicat în „Telegraful Român” din timpul lui Șaguna, am dat peste

vre-o 18 articole, cari deși nesemnate, am reușit totuș a stabili din cuprinsul lor, după anume indicii interne, că sunt izvorite din condeiul lui *Andrieu Murășan*.

Aceste articole sunt:

1. „*Artele*” sau *măestrile cele frumoase*, 7 articole³⁾.
2. „*Românul și poezia lui*” 3 articole⁴⁾.
3. „*Românul în privința muzicei*” 3 articole⁵⁾.
4. „*Românul în privința picturii (zugrăvirii)*” 1 articol⁶⁾.
5. „*Un sfat bun la timpul său*” 1 articol⁷⁾ și
6. „*Măestrăia tiparului*” 3 articole⁸⁾.

Cele dintâi 14 articole sunt în strânsă legătură, dând toate la un loc un tratat asupra dezvoltării artelor la străini și la Români. Murășan însuș spune despre acest studiu al său, că e un „discurs mai pe larg, căci însemnătatea lucrului nu ne iartă a vorbi pe scurt”. — După ce dă definiția artelor, le împarte în următorul mod: poezie, muzică, desen și pictură, arhitectură și sculptură, saltul, mimica și teatrul. Apoi continuă: „Arta are momentele sale de producere *intocami ca amorul*, în care spiritul creator străbate în o parte a simțurilor, pe care o face purtătoare și conducătoare de puterea sa”. Aprecierea unui obiect de artă atârnă de gradul de cultură al privitorului. „Alexandru cel mare, deși geniu în rebel, dar icoana lui Apele, ce-l înfățișa la Efes călare, tot n'a știut-o stima și pretui după cuviință, până când calul lui nu începu a râncheza la calul cel zugrăvit, ca și când ar fi văzut un cal viu, încât Apele avu toată dreptatea să zică lui Alexandru: *Împărate, calul tău mai mult se pricepe la pictură decât tu însuși...*”⁹⁾.

Trecând la istoria artelor, arată cum s'au dezvoltat acestea în decursul vremurilor începând dela popoarele vechi orientale, continuând cu antichitatea greco-romană și terminând cu popoarele moderne, cari au contribuit, într'un fel sau altul, la dezvoltarea artelor. În aceste repriviri istorice se găsesc adeseori caracterizări nimerite și observații juste, prinse într'o formă frumoasă, în stil viu și expresiv. Iată d. p., cât de fidel și nimerit caracterizează Murășan pornirea Romanilor mai mult spre lucrurile practice, decât spre cele artistice: „Unde s'a putut scoate ceva la cale prin o silință, ce nu crută nici o osteneală, unde s'a putut câștiga ceva prin calcularea cu sânge rece, prin agerimea minții, prin politică, tocmai de ar și fi fost această împreună cu subjugare, vărsare de sânge, contopire de naționalități și religii, acolo află pe Romani în apa sau elementul lor. În astfel de împrejurări ce mirare e, dacă Romanilor puțin le-a păsat de perfecționarea artelor celor frumoase. Chemarea Romanilor a fost rebelul; poezia lui folosirea de victorie și de mărire în triumf; priveștea lui cea mai plăcută icoana rebelului în circuri, unde gladiatorile, ce se luptă cădea și muria cu demnitate și reverință aplaudat de poporul, ce-l privia cu multă sete. Aceasta este cauza, ca Romanii mai curând avură o istorie bună, decât o poezie. Poezia la ei a fost o plantă de cele care se coc târziu; ea se încolăci numai pe lângă tronul împăraților, și cele mai bune ale sale produse n'au fost alta decât un slab răsunet al poeziei grecești, dela care a imitat atât metrul cât și prozodia¹⁰⁾”.

Această caracterizare ne reamintește sonorii hexametrii ai lui Virgil¹¹⁾, cari în traducerea românească a dlui Coșbuc sună așa de frumos:

„Alții cioplească vieți, prin artă dând suflet aramei,
Alții! Și scoată sorbind din marmor' o vie făptură
Vorbe mai tari să rostească 'n județe și 'n mână cu cercul
Afle-ale stelelor căi și-ale cerului margini rotunde:

Tu să domnești stăpânind ale lumilor neamuri, Romane
Asta ți-e arta pe veci! Și păcii să-i fi tu strejerul:
Cruță pe cel umilit și doboară pe cel îndărătnic!”

Trecând la caracterizarea evului mediu, Murășan vorbește despre poezia dulce a Arabilor, despre arhitectura lor bogată în frumuseți și variată în forme, arătând, că dela Arabi poezia se adăpostă în Provence și în Italia, apoi în Spania și Franța înșirând reprezentanții principali ai poeziei din aceste țări. În acest timp „împărăția grecească în îndelungata sa cădere nu putea face alta decât să tină și să păstreze tezaurii poeziei clasice, ce-i rămăseseră din vechime”, căci poezia „ca să poată fi productivă, trebuie sau să se simtă încântată de un trecut glorios, bogat în evenimente, care să deprindă a lor înrăurință și asupra timpului de față, sau să poarte în inimă o credință vie într'un viitor eclatant, și credința aceea să-și aibă fundamentul său în colțul cel înflorit din câmpul unei nouă vieți a poporului”.

Dacă nu ca formă și putere de expresiune, cel puțin ca idee s'ar putea compara această încondeiere cu felul, cum caracterizează dl N. Iorga decadenta literaturii române din epoca fanariotă: „Când un popor nu-și trăiește decât ziua de astăzi, când privirile lui nu se uită răvnitoare sau pline de părere de rău în trecut, când nu urmăresc nimic în zarea viitorului, el nu poate să aibă cu un astfel de suflet înjosit o adevărată literatură”.

După ce arată și fazele de dezvoltare, prin cari a trecut muzica, această „limbă artificială a sufletului”, Murășan încheie partea întâia a studiului său cu promisiunea, că mai târziu va scrie după a sa „mărginită mintință” fiecare artă „cu aplicare la gradul culturii, în care se află poporul nostru, ca să-i cheme luarea aminte asupra cultivării acestor frumoase produse ale minții omenești”.

Promisiunea aceasta și-o împlini fără cea mai mică întârziere, începând îndată în numărul următor a doua serie (de 3 articole) intitulată: „*Românul și poezia lui*”.

În aceste articole Murășan înzistă mai întâi asupra necesității de a se cultiva mai intensiv limba română, care în timpurile trecute a fost disprețuită de toți, în epoca absolutismului a început însă a se bucura de aceleași drepturi, ce le au și celelalte limbi din patrie, adică limba germană și maghiară. „Legile și ordinațiunile guvernamentului se publică în limba noastră ca și în celelalte, petițiunile se primesc în această fără piedecă legiuită și de pe la mai multe dregătorii politice am văzut și vedem și rezoluțiunile împărțite tot în această limbă. Deci dela noi atârnă acum a da acestei limbi o cultură, de care ea este capace și a o aduce la demnitate, ca cu timp să poată și ea figura între limbile cele cultivate din Europa. Unul din mijloacele înaintătoare de cultură unei limbi... a fost și este și poezia. Aceasta a stătut în mare vază la popoarele antice, aceasta se prețuiește după demnitate și astăzi de cătră toate națiunile aspirătoare la o cultură mai înaltă. Deci și noi ne încercăm — continuă Murășan — a vorbi în coloanele acestui ziar despre poezia noastră națională ca despre un mijloc înaintător de cultura limbii noastre, iar nu numai ca despre o artă frumoasă, *cătră care poate că în parte simțim o vie aplicare*. Poezia a dat întâiul impuls la cultivarea fiecărei limbi, poezia a în-

³⁾ Murășan scrie „*artile*”.

⁴⁾ *Tel. Rom.* 1853 nr.ii: 34, 35, 36, 37, 38, 39 și 40.

⁵⁾ *Tel. Rom.* nr.ii: 41, 42 și 43.

⁶⁾ *Ibidem* nr.ii: 61, 62 și 63.

⁷⁾ *Ibidem* nr. 65.

⁸⁾ *Ibidem* nr. 16.

⁹⁾ *Tel. Rom.* din 1854 nr.ii. 96, 97 și 98.

¹⁰⁾ *Tel. Rom.* 1853 pg. 137.

¹¹⁾ *Tel. Rom.* 1853 ug. 149.

¹¹⁾ *Aeneis* cânt VI. v. 847—853.

sufflat prima plăcere la om pentru de a ceti ceva în limba sa, poezia a îndulcit pe cetitoriu, ca să propăsească mai departe în lectură. *Imi aduc aminte, cum mă întreba înaintea de aceasta cu vre-o cincisprezece ani oacheșele brașovene, dacă este vre-un vers în numărul gazetei de azi și când le răspundeam, că este, pe lângă acel versurel, ce-l afla la calcăiul loii și pe care îl cetia mai întâi, se îndupleca a ceti numărul întreg.*

Poezia a fost limba de comunicațiune între cei apăsați și infierați cu marca sclăviei. Poezia a fost și va fi întotdeauna apostolul și propășitorul libertății, cu care este așa de strâns înrudită". Urmează câteva șire însufletite, în cari Murășan arată, cât de înflorită e vicața poporului nostru de poezie. Aceste constatări ale lui Murășan reamintesc în multe puncte frumosul tablou, în care a zugrăvit Alexandri însușirile alese ale țaranului român. „Nu este popor în lume — scrie M. — care să aiba mai mare tragere de inimă către poezie, să afle mai multă plăcere în cântece și în versuri, decât Românul. De călătorește el pe un drum mai îndepărtat, prin cântare... alungă grijile vieții și-si scurtează calea pe jumătate. De se află cu aratul la brazdă în revărsatul dimineții, el întonând o doină dulce se pare că voeste să concerta cu ciocărlia cea voioasă, ce se leagănă prin aer, uitând de recea sudoare ce-i curge pe față. La săpatul cucuruzului, la strânsul fânului, la serșitul bucatelor, la culesul viilor doinele și horele din gura lui nu lipsese niciodată. Dumineca și în sărbători, când obosit de lucrul câmpului se arunca și el în brațele odihnei, mergând la jocul și petrecerile din sat, gura nu-i stă niciodată. Prin chiuiturile, ce strigă cu multă barbăție acum atinge pe judele din sat, acum pe lăutarul ce-i trage din coardă, acum pe bărbatul ce-si teme femeea... Când ar veni vre-un străin prin țara noastră... și ar vedea pe Român atât de îndemnat, natec la poezie, ar trebui să creadă, cumcă el este unul dintre cei mai isteți improvizatori, și că cântecele și chiuiturile lui populare se află tipărite și lătite prin patrie în mii de exemplare, încât ele pot ajunge fără cea mai mică greutate la ușa și celui mai sărac țaran. Inșă rau s'ar insela în privința din urmă. Românul este un improvizatoriu, căci îl ajută fantazia lui cea înaltă și iutimă lui cea simțitoare, cu toate că nu știe scrie și ceti". E rău că nu sunt adunate poeziile populare românești din patria noastră. „Vor trebui să treacă încă mulți ani, până când se va afla vre-un bărbat zelos și naționalist înflăcărat, care mergând, ca Vasiliu Alexandri din Moldova, singur prin țară, să nu crute nici jertfe nici ostăneală, și să adune poeziile populare, de cari avem o mulțime în mijlocul poporului nostru și dându-le unui bărbat pricepător spre îndreptare(!) mai târziu să le poată pune sub tipariu". (Va urma).

INSEMNĂRI.

„Pactul de sânge”.

În curând se va preda pe scena teatrului unguresc din Oradea-mare piesa interesantă a scriitorului maghiar *Galam-bos János: Várszerződés*. E o piesa scrisă în șapte tablouri din rășboiul mondial. În afară de valoarea ei artistică, se remarcă prin deosebita caldura, cu care vorbește de Români.

Traducerea românească va apărea în curând.

Și până atunci dăm două scene, foarte interesante, din tabloul al II-lea. Proprietarul Bândy promite, că va ocroti familiile tuturor Românilor din sat, cari au plecat în rășboi.

Preotul Dimitrie *Albu* și primarul *Pavel Dan* vin să-i mulțamească, în numele satului, pentru aceasta maritimie. În scena a șasea, cei de mai înainte vorbesc cu tânărul nobil *Dezső*, iar în a șaptea cu Bândy, bătrânul.

Aflăm cu plăcere, că colaboratorul nostru d. *Emil Isac* a terminat o piesă teatrală: „*Poetul*”, comedie sentimentală în 3 acte. Se pare că dsa sfidează vechiul

proverb „inter arma silent musae”, intrucât în curând vor vedea la București lumina tiparului două volume ale dsale sub titlurile: „*Privind viața*” și „*În urma lui Marie*”.

BIBLIOGRAFIE.

A. Harnack, *Monahismul*, traducere de Dr. Gh. Comșa Sibiu, Tipografia arhidiecezană, 1916. Prețul 1 cor. pag. 106. Învățatul din Berlin pune chestiunea astfel: „Oare monahismul adevărat este acela, care privește lumea ca o biserică a lui Dumnezeu și ascultă chiar și în natura mută cu deliciu la suflarea spiritului divin, sau acela care consideră lumea împreună cu natura și istoria ei numai ca o împărăție a Satanei?” Din reprivirea istorică ce-o face asupra monahismului, concludă: monahismul răsăritean și-a păstrat independența față de stat, dar a ajuns la sterilitate; monahismul apusean a rămas efectiv, dar s'a epuizat. Cel răsăritean a suferit înfrângere, pentrucă a crezut că-si poate neglija datorințele morale față de lume; cel apusean a fost biruit, fiindcă s'a subordonat bisericii, care a angajat religiunea și morala la carul politiceii. Atât în răsărit cât și în apus monahismul a ajuns în sfârșit paznicul datinilor bisericesti și al empirismului în biserică. Astfel idealurile sale primordiale s'au schimbat în ideale contrare.

Harnack sustine, că azi monahismul încă poate oferi pace unor oameni obosiți în lume; dar istoria trecând peste monahism arată spre activitatea predicatică a lui Luther, după a cărui concepție, acel om face începutul urmării lui *Hatály*, care în sfera chemării și poziției sale cooperează la împărăția lui Dumnezeu prin credință și dragoste ne-pregetată.

Creдем, că Harnack nimereste adevărul. Din punct de vedere românesc trebuie să recunoaștem, că monahismul nostru de azi s'a depărtat de trecutul plin de tradiții frumoase, devenind o instituție inertă.

B-n.

În editura Tipografiei diecezane din Gherla a apărut: *Sântul George și balaurul de C. R. Preers*, tradusa de Scurlat, Calinachi. — 20 fil.

Doza, versuri și strigate populare culese de Aug. S. Deac. — 20 fil.

Cartea vitejilor, cântece dela soldați, adunate de Augustin S. Deac. — 20 fil.

Din rășboi, schiță de Ion Agărbiceanu. — 16 fil.

RĂSPUNSURI.

Dna E. P. n. M. în Ș. S. Noj nu facem deosebire. Poate să scrie oricine are talent. Publicăm tot ce e bun. *Iasmin*. A sosit prea târziu; numărul de Paști era imprimat.

Di R. V. în *Hateg*. Prea târziu pentru numărul de Paști.

D. A. — *Budapesta*. Scrisorile anonime nu se mai iau de bani buni nici la agențiile polițienesti. Dacă ai ceva să ne comunici, scrie-ne cu numele Dtale complet. Și nu ți-am răspunde, dacă serioarea — cu tot năcazul de care este condusă — nu ar fi atât de bine scrisă.

Pentru începători nu este un lucru atât de ușor, să scrii pe intelesul mulțimei. Și poate că Dta ai dreptate, dar nu în felul cum o spui. — Ce nu-i bun, dispăre.

Didona. Noi trebuie să știm cine se ascunde sub pseudonimul *Didona*, și atunci vom scrie maestrului *Cincint* și-l vom întreba, dacă ne dă voie să publicăm poezia Dtale.

Someșanul. Cităm din versurile Dtale ceace te privește:

Și valurile negre — ale coșului — îi răspund

La doina lui plâpândă fără rost....

S. C. în *J. d. c. Scrisoarea* e înduioșetoare, dar nu o putem publica.

P. 2. 316

